

Redusert arbeidstid for seniorer med rett til AFP

14.10.2009

Lars-Erik Becken

Agenda

- Litt om oppdraget (for Senter for seniorpolitikk)
- Hovedtrekk ved FADs forsøk med redusert arbeidstid for seniorer med rett til AFP
- Foreløpige resultater fra FADs forsøk
- Seniorenes erfaringer med redusert arbeidstid
- Hvordan få seniorer med rett til AFP til å stå lengre

Oppdraget for Senter for seniorpolitikk

- Framskaffe kunnskap om redusert arbeidstid som seniorpolitiske virkemiddel for ansatte innen statlig sektor som kan gå av med AFP.
- Trekke inn erfaringer fra kommuner som både har gjennomført redusert arbeidstid og andre seniorpolitiske virkemidler som tilrettelegging, bonus mv.
- Informanter (41 seniorer)
  - De tre statlige etatene (som inngår i FADs forsøk)
    - 10 seniorer hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus
    - 8 seniorer i Skattetaten i Rogaland
    - 8 seniorer som ville tatt full AFP hvis de ikke hadde deltatt i forsøket
    - 6 seniorer i Vegdirektoratet i Oslo som hadde takket nei til å delta i forsøket
  - Kommunene (Sandnes, Bærum og Sørumsund)
    - 3 seniorer i hver kommune, samt personalansvarlig

Forsøket med redusert arbeidstid i staten

- Oppdragsgiver var Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD)
- Forsøksperiode fra 01.08.07 til 31.07.09
- Seniorer (62 år og eldre) i 4 statlige virksomheter fikk tilbud om å arbeide 80 prosent, men få 100 prosent lønn, i **utvalgte** enheter/fylker i...
  - Skatteetaten
  - Vegvesenet
  - Fylkesmannsembetene
  - Prester i den norske kirke
- Virksomhetene fikk full økonomisk kompensasjon fra FAD
- Ansatte som fylte 62 år i 2008 og 2009 fikk ikke tilbud
- Hovedformålet:
  - å få kunnskap om arbeidstidsreduksjoner kan føre til at eldre arbeidstakere står lenger i arbeid.
- Tilleggs mål:
  - å få kunnskap om eventuelle andre effekter av redusert arbeidstid på helse, trivsel, familieliv osv.

“Kontrollert eksperiment”

- “Tilfeldig trekning” av forsøks- og kontrollgruppen
  - 277 forsøksdeltakere
  - 803 seniorer i kontrollgruppen - dvs. resten av de som er 62 år eller eldre i etatene
- I teorien skal
  - det eliminere effekten av alle andre faktorer enn arbeidstiden
  - påvise forskjeller som skyldes forsøket
- Men er beheftet med enkelte utfordringer
  - Relativt få forsøksdeltakere
  - En del ulike utfordringer ved seleksjon
  - Forsøket kan i seg selv ha effekt (Hawthorn-effekt)
  - Deltakerne visste at de er med i forsøket eller ikke
  - Strategiske svar fordi det er stor politisk interesse av hva som blir effekten

Rapportering fra forsøket finansiert av FAD

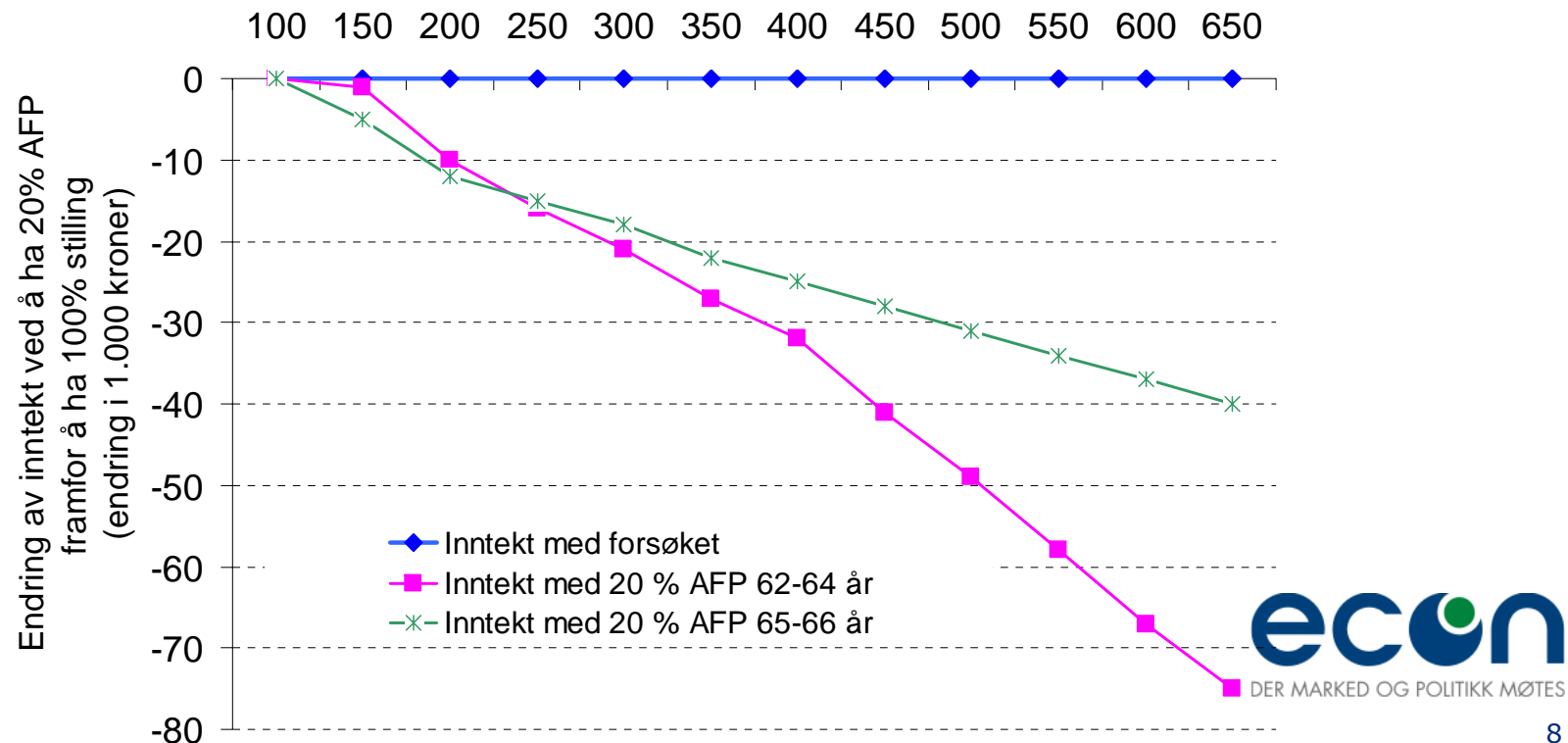
- Midtveisrapport januar 2009
  - Dokumenterte forsøket
  - Effektanalyser:
    - PRIMÆRT: Hva er eventuelle effekter på helse, trivsel, familieliv m.v?
    - SEKUNDÆRT: Står eldre arbeidstakere lenger i arbeid på grunn av forsøket?
  - Metode: Sammenligne forsøksgruppen med kontrollgruppe
- I hovedrapporten februar 2010 skal vi også se på
  - Økonomiske konsekvenser av forsøket
    - For Staten som arbeidsgiver
    - Samfunnsøkonomisk effekter ved fullskala gjennomføring

---

*Seniorpolitiske tiltak for ansatte
med rett til AFP*

Delvis AFP i stat og kommune - Konsekvenser for seniorenne

- Må ha minst 10 års opptjening etter fylte 50 år for å søke om AFP
- Kan med arbeidsgivers samtykke ta ut maksimalt 40 prosent AFP
- Det unike i FADs forsøk er *ikke* muligheten til å få redusert arbeidstid, men størrelsen på den økonomiske kompensasjonen (et par prosent for de som tjener minst, til om lag 10-12 prosent for de som tjener mest). Årsinntekt i 1.000 kroner

Dagens AFP-ordninger i stat og kommune

- Konsekvenser for arbeidsgiver

- Virksomheter i staten...

- finansierer AFP-ordningen gjennom Statens pensjonskasse (ikke av den enkelte virksomhet)
- har dermed ikke økonomiske insitamenter til å legge til rette for at ansatte ikke velger å gå av med AFP.

- Norske kommuner og private bedrifter...

- kan selv velge forvaltning av sin pensjonsordning, så lenge den er innenfor rammene av gjeldende tariffavtaler
- kan velge ordninger der de betaler alle kostnadene knyttet til AFP selv
- har derfor mest å spare på å legge til rette for redusert overgang til AFP

Seniortiltak i våre tre casekommuner

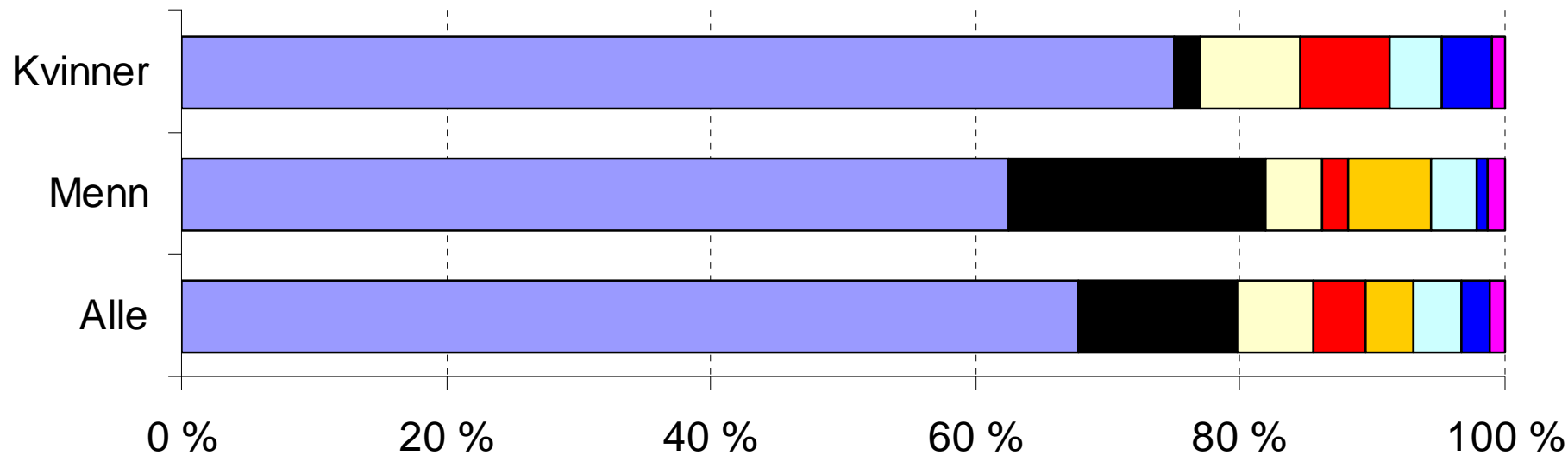

- Redusert arbeidstid (Alle tre kommunene)
  - Full lønnskompensasjon
  - Økt reduksjon med alder (Sandnes)
  - I hovedsak en fast dag i uken
  - Kan (i hovedsak) ikke benyttes av ledere
- Tjenestefri med lønn (Bærum)
  - Fast antall dager (10 dager før 64 år, 15 dager etter 64 år)
- Tilrettelegging (Sandnes)
  - Fast beløp pr år (35.000,-)
  - Kan brukes til en rekke tiltak
  - Avklares årlig i dialog med nærmeste leder
- Bonus (Alle tre kommunene)
  - Fast beløp uavhengig av inntekt (Bærum 20.000,-, Sandnes 18.000,- og Sørum 10.000,- pr år etter 62 år (50.000,- ved 66 år))

*Praktisering av
redusert arbeidstid*

De fleste forsøksdeltakerne tar ut den reduserte arbeidstiden ved å ta fri én dag hver uke (N=248)

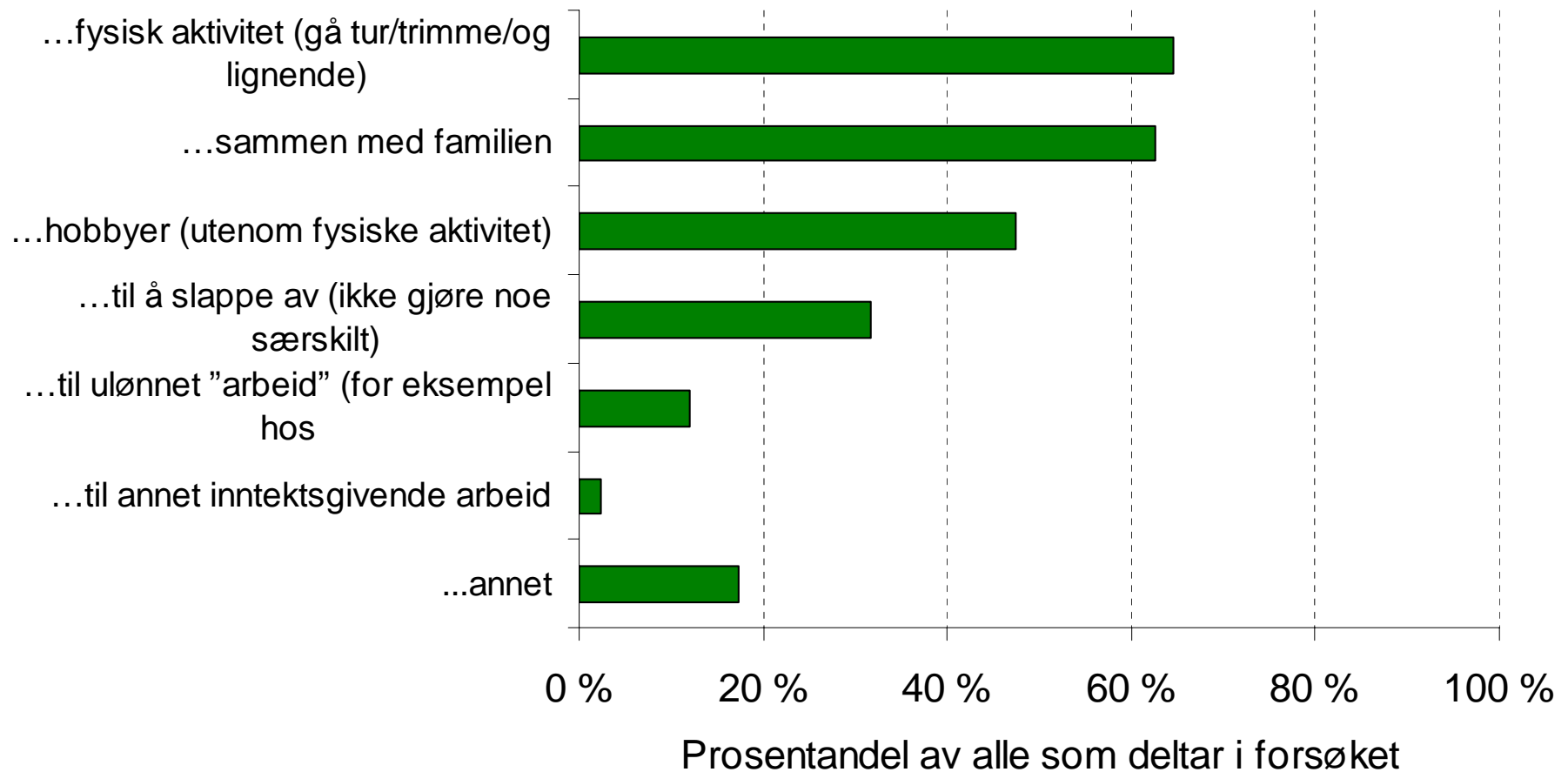

Prosentandeler

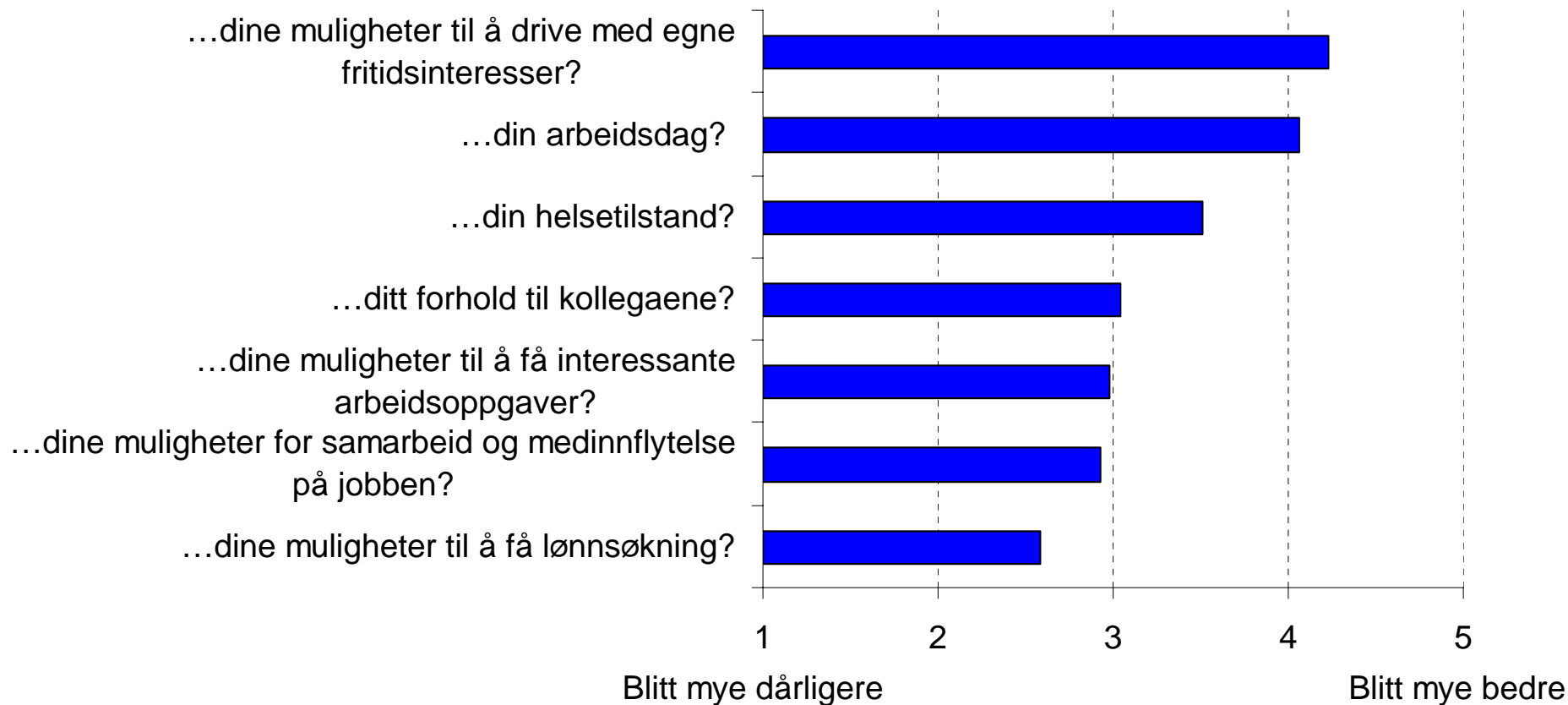
- Fri én fast dag hver uke
- Fri annen hver fredag og mandag
- Fri hver femte uke
- To sammenhengende fridager annen hver uke
- Fleksibelt uttak
- 6 timers dag
- Lengre samlet fri
- Annet

Forsøksdeltakerne bruker mer tid på fysisk aktivitet, sammen med familien og hobbyer (N=202)

Bruker mer tid på...

Hvordan opplever forsøksdeltakerne at forsøket med redusert arbeidstid og full lønn har påvirket...

---

*Hvorfor jobber seniorene
når de kan ta full AFP?*

Kjennetegn ved informantene

- er nå over 63 år og kunne ha tatt full AFP
- skulle være i full stilling våren 2007
- de fleste har høy formell utdanning og/eller spisskompetanse
- de fleste har utfordrende arbeidsoppgaver preget av lite rutine
- alle har funksjonær-/saksbehandlerstillinger og lite fysiske belastninger
- 50% ville ha jobbet i full stilling hvis forsøket ikke var igangsatt, 30 % vill hatt delvis AFP
- mange har arbeidet mer enn 80% av full stilling i forsøksperioden

SENIORER OG ARBEIDSOPPGAVER

- Viktig å jobbe opp mot / sammen med andre
- Viktig at arbeidsoppgavene oppleves som utfordrende
- For mye rutinejobb kan medført at seniorene slutter
- Stor betydning at arbeidsoppgavene oppfattes som viktige for samfunnet

BELASTNINGER I ARBEIDET

- En del seniorenene tar på seg for mange/mye oppgaver
- En fordel å ikke ha eneansvar
- Viktig å kunne påvirke egen arbeidssituasjon
- Viktig å slippe å ta med arbeidet hjem
- Mange ønsker ikke lederansvar og/eller synes slikt ansvar er tungt
- Kontakt med publikum kan gi ekstra belastning

BELASTNING AV OMSTILLING/OMORGANISERING

- Omstilling er utfordrende, men ikke nødvendigvis så ille som forventet
- Stadig nye administrative datasystemer er utfordrende
- Omstilling kan bidra til at arbeidet blir mer spesialisert og rutinepreget
- Enkelte seniorer får mindre kompetanseoppbygging enn før?
- Kompetanseoppbygging oppleves ikke lenger som like viktig

SENIOR OG ARBEIDSMILJØ

- Seniorene sitter med betydelig erfaringskompetanse som ikke organisasjonen alltid ser
- Seniorene kan ha større fleksibilitet enn andre grupper arbeidstakere
- Arbeidsmiljøet preges i større grad av fagskiller enn et generasjonsskille
- Seniorene har fått et mer konkurransepreget arbeidsmiljø der yngre arbeidstakere "vinner"
- Yngre medarbeidere får de mest interessante arbeidsoppgavene
- Seniorene taper i de lokale lønnsforhandlingene
- Viktig å bli verdsatt for det arbeidet seniorene gjør
  - Verdsatt av
    - kollegaer
    - lederne og organisasjonen

Oppsummering

- Forsøksdeltakere
  - var fornøyd med redusert arbeidstid
  - har fått større overskudd og tid til "å hente seg inn"
  - ville i stor grad jobbet full-/deltid uten forsøket
- Hovedgrunnene til at de fortsatt jobbet var primært
  - Utfordrende arbeidsoppgaver
  - Godt arbeidsmiljø
- Viktig seniortiltak for denne gruppen arbeidstakere
  - Sikre god kunnskap om hva som venter ved tidligpensjonering
  - Ha flere seniorpolitisk tiltak å spille på;
    - Redusert arbeidstid
    - Bonus/økonomiske incentiver
    - Tilretteleggingstilskudd – individuell tilpassing
    - "Prøvepensjonering"?